

ELINTARVIKEKETJUN KAUPPATAPALAUTAKUNTA 10.11.2017

SUOSITUS:

SÄILYVYYSAIKAA KOSKEVA SOPIMUSEHTO PÄIVITTÄIS- TAVARAKAUPAN SOPIMUKSISSA

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta suosittaa, että elintarvikeketjun toimijat sopivat nykyistä tasapuolisemmasta riskinjaosta koskien säilyvyysaikojen jakautumista elintarvikeketjun sopijaosapuolten välillä.

Lautakunnan näkemyksen mukaan tasapuolisempi riskinjako tehostaa elintarvikeketjun toimintaa ja vähentää tarvetta neuvotella sopimusehdosta erikseen. Lisäksi se johtaa neuvotteluvoimaltaan eri suuruisen toimijoiden tasapuolisempaan kohteluun ja vähentää pienten toimijoiden riskiä liikesuhteen loppumisesta.

Hyvän kauppatavan periaatteet

EU:n komissio ja elintarvikeketjun EU-järjestöt ovat 29.11.2011 sopineet hyvän kauppatavan periaatteista parantaakseen eurooppalaisen elintarvikeketjun toimintaa. Periaatteiden tarkoituksena on kunnioittaa sopimusvapautta, turvata sopijaosapuolten kilpailukyky, luottamus ja jatkuvuus sopimussuhteissa. Periaatteiden noudattamisen on katsottu edistävän liiketoiminnan kehittämistä, innovaatiotoimintaa ja kestäväen kehityksen edellytysten luomista.

Mainittujen yleisten periaatteiden mukaan sopijaosapuolten on yritysten välisessä suhteessa aina otettava huomioon myös kuluttajan etu ja toimitusketjun kestävyys. Sopijaosapuolten on toimittava mahdollisimman tehokkaasti ja optimoitava resurssit koko toimitusketjussa. Periaatteissa korostetaan, että sopijaosapuolilla on sopimusvapaus. Sopijaosapuolet ovat itsenäisiä taloudellisia toimijoita, jotka kunnioittavat toistensa toimintatapaa. Lisäksi sopijaosapuolten edellytetään toimivan vilpittömässä mielessä ja menettelevän vastuullisesti ja hyvää liiketapaa noudattaen.

Elintarvikeketjun kauppapalautakunta antaa lausuntoja hyvän kauppataivan periaatteiden noudattamisesta elintarvikeketjussa. Lautakunta antaa myös suosituksia.

Markkinatilanne

Päivittäistavarakauppa Suomessa on erittäin keskittynyttä. Kolmen suurimman toimijan markkinaosuus on yli 90 prosenttia. Tavarantoimittaja, kuten pieni- tai keskisuuri elintarviketeollisuusyritys taikka alkutuottaja, on yleensä sopimussuhteessa heikompi sopijaosapuoli.

Kaupan säilyvyysaikaehto koskeva lausuntopyyntö

Elintarvikeketjun kauppapalautakunnalta on pyydetty lausuntoa päivittäistavarakaupan sopimusehdosta. Lausuntopyynnössä on kysymys eräiden kaupan toimijoiden käyttämästä vakiosopimusehdosta, joka koskee tuotteiden 80 prosentin säilyvyysaikavaatimusta. Ehtoa sovelletaan laajasti erityyppisille elintarvikkeille. Kysymyksessä oleva säilyvyysaikavaatimus tarkoittaa sitä, että elintarvikkeella on oltava jäljellä 80 prosenttia parasta ennen -päiväyksen mukaista myyntiaikaa sen saapuessa kaupan keskusvarastolle. Esimerkiksi jos tuotteen kokonaissäilyvyysaika on 730 päivää, parasta ennen -päiväyksen mukaista myyntiaikaa on sopimusehdon mukaan oltava jäljellä 584 päivää.

Lausunnonpyytäjän mukaan sopimusehdolla on vaikutuksia kuluttajan asemaan, kun heiltä jää saamatta uusia tuotteita. Lisäksi ehto on lausunnonpyytäjän mukaan kilpailun este, se passivoi elintarvikemarkkinaa ja on hyvän kauppataivan vastainen.

Kaupan edustajien mukaan 80 prosentin säilyvyysaikaehto ei ole hyvän kauppataivan vastainen. He ovat kertoneet, että säilyvyysaikaa koskeva ehto auttaa vähentämään hävikkiä, varmistaa tuotteiden tuoreuden ja on kuluttajalle edullinen, koska ehto takaa tuotteiden pitkän säilyvyysajan. Lisäksi ehdolla varmistetaan, etteivät tuotteet pääse vanhenemaan varastossa.

Toisaalta kauppa on kertonut, että varastojen kiertoajat ovat lyhentyneet olennaisesti viime vuosina ja hankintakanavien yksinkertaistuminen on osaltaan nopeuttanut tuotekiertoa. Lisäksi etenkin niissä kaupoissa, joissa myynti on kasvanut, tuotteiden kierto myös myymälöissä on nopeutunut.

Elintarvikeketjun kauppatalautakunnan arvio asiasta

Elintarvikeketjun kauppatalautakunnan saaman selvityksen mukaan kauppa on käyttänyt 80 prosentin säilyvyysaikaehdot 1990-luvun alkupuolelta alkaen. Lautakunta toteaa, että sittemmin kaupan mahdollisuus ennustaa menekkiään on kuitenkin teknologian kehityksen ansiosta parantunut merkittävästi. Kysyntää voidaan ennakoida pitkälle kehitettyjen kysyntäennusteiden avulla. Muun muassa sesonkikäyttäytyminen, trendit ja tulevat kampanjat voidaan ottaa niissä huomioon. Kauppa pyrkii 2010-luvulla kaikin mahdollisin keinoin ohjaamaan tavaravirtojaan tehokkaimmalla mahdollisella tavalla.

Saadun selvityksen mukaan elintarvikevarastojen kiertoajat ovat lyhentyneet ja niitä pyritään lyhentämään edelleen. Automaattiset tilausjärjestelmät ovat nopeuttaneet varaston kiertoaikoja. Kaupan kehittyneiden hyllynhallintajärjestelmien ansiosta myymälöiden varastotilanne on paremmin tiedossa. Kaupan valikoimien laajentuminen on osaltaan lisännyt varastokierron optimointivaatimuksia erityisesti pienimenekkisissä tuotteissa.

Myös kaupan logistiikkaprosessit ovat pitkälle kehittyneitä. Kehittyneet ohjausjärjestelmät ja tekniset ratkaisut mahdollistavat aikaisempaa huomattavasti nopeamman tuotteiden kierron. Automatisoitujen logistiikkakeskusten, keskusvarastojen ja alueterminaalien avulla tuotteet kiertävät varastolta kauppaan nopeammin kuin 20 vuotta sitten. Pääsääntöisesti edes pitkään säilyviä säilykkeitä ei nykyisin varastoida kaupan keskusliikkeiden varastoissa muutamaa viikkoa kauempaa.

Lautakunta toteaa, että alan käytäntöjä selvitettäessä on tullut esiin, että sopijaosapuolten neuvotteluvoima vaikuttaa olennaisesti 80 prosentin säilyvyysaikaehdon soveltamiseen. Jos sopijaosapuolen neuvotteluvoima on suuri, ehdosta on kaupan kanssa mahdollista sopia toisin. Sen sijaan pienten toimijoiden neuvotteluvoima on heikko ja ne kärsivät tästä sopimusehdosta suuria toimijoita enemmän. Sopimussuhteen heikompi osapuoli kantaa riskin siitä, että sen liikesuhde kauppaan loppuu, jos se ei kykene sopeutumaan 80 prosentin säilyvyysaikaehdoton.

Elintarvikeketjun kauppatalautakunta katsoo, ettei kaupan käyttämä 80 prosentin säilyvyysaikaehdot sinänsä ole hyvän kauppatalavan periaatteiden vastainen sopimusehdot.

Edellä kerrotuilla perusteilla lautakunta kuitenkin katsoo, että 80 prosentin säilyvyysaikaehdot on nykypäivän olosuhteissa jäykkä ja tehoton. Lähtökohtaisesti säilyvyysaikaehdot ei ole kohtuuton,

mutta tietyissä tuoteryhmissä ongelma korostuu. Vaatimus on liian pitkä etenkin pitkään säilyville tuotteille. Sopimusehto johtaa sopijaosapuolten epätasapainoon ja heikentää ennen kaikkea pienten tavarantoimittajien asemaa.

Lautakunta suosittaa, että alan toimijat sopivat nykyistä tasapuolisemmasta riskinjaosta koskien säilyvyysaikojen jakautumista elintarvikeketjun eri osapuolten välillä. Tasapuolisempi riskinjako tehostaa elintarvikeketjun toimintaa ja vähentää tarvetta neuvotella ehdosta erikseen. Lisäksi se johtaa neuvotteluvoimaltaan eri suuruisten toimijoiden tasapuolisempaan kohteluun ja vähentää pienten toimijoiden riskiä liikesuhteen loppumisesta.

Asian käsittelyyn ovat osallistuneet elintarvikeketjun kauppatalautakunnan puheenjohtaja professori Kari Hoppu ja jäsenet markkinaoikeustuomari Olli Wikberg, insinööri Ilkka Mäkelä, toimitusjohtaja Gun Marit Nieminen ja toimitusjohtaja Hannu Pellinen.

Kari Hoppu
puheenjohtaja

Paula Paloranta
sihteeri